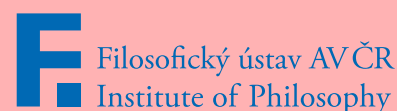

Vzdělávací balíček

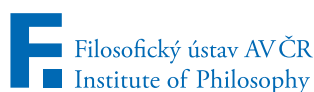
Občankáři a Filosofický ústav Akademie věd ČR

Představení spolupráce:

Filosofický ústav Akademie věd ČR:

Cílem přípravy balíčků metodických listů je usnadnit pedagogům občanské výchovy a základů společenských věd zařazování témat, která napomohou kultivaci veřejné debaty, rozvoji kritického myšlení, mediální gramotnosti a demokratické kultury u studentů středních škol. V současné době, kdy je mediální krajina zaplavena informacemi různé kvality a důvěryhodnosti, je na učitele kladen stále větší tlak, aby byli schopni své žáky vybavit schopnostmi odhalovat manipulaci a lež. Metodické listy, připravené na podkladě přednášek odborníků FLÚ AV ČR, jsou vhodným nástrojem, jak podpořit učitele v jejich snaze komunikovat se studenty nová a aktuální témata a přispívat tak k rozvoji společenské odolnosti.

Občankáři:

Audiovizuální lekce vznikly na základě spolupráce s Filosofickým ústavem Akademie věd ČR, přední odborníci si pro nás (učitele) připravili přednášky, které považují za důležitý komentář k současnému světu. Z přednášek jsme pro vás vytvořili lekce, které můžete využít přímo v hodinách. Doporučujeme přednášky zhlédnout, umožní vám se v debatě s žáky dostat hlouběji.

Občankáři

Blok 1

Přednáška + lekce

Pavel Arazim: Argumentační fauly pohledem současné analytické filosofie jazyka

PŘEDNÁŠKA

To, že naše slova fungují tak, jak očekáváme, a mimo jiné znamenají, co chceme, aby znamenala, není nic samozřejmého. Na příkladech z veřejné diskuse si poukážeme na nebezpečí nedorozumění nebo klamání, která vznikají např. používáním víceznačných výrazů, a co k nim může říci analytická filosofie, která vznikla především z potřeby projasnit si, co je to smysluplné tvrzení.

<https://www.youtube.com/watch?v=1HBs1EOGamk>

Argumentační fauly pohledem současné analytické filosofie jazyka

LEKCE

Nebaví Vás hodiny, kdy musíte mluvit pouze vy? Máme pro vás lekci, která je celá postavená tak, že diskutují pouze žáci mezi sebou. Učí se zásady dialogu, který není dobré brát jako souboj, ačkoli i tento prvek je v něm přítomen. Důraz je kladen na schopnost ujasnit si, proč zastávám stanovisko, které zastávám, a zároveň snaha pochopit argumenty protistrany, se kterými ovšem nemusím souhlasit. Nesouhlas ale vyjadřuji pomocí argumentu, nikoli argumentačního faulu. Lekce žáky učí diskutovat, což může být prevence proti šikaně i různým druhům nenávistných projevů. Pracovní list je vytvořen na základě přednášky (viz výše), když si ji pustíte, budete krásně vědět, jak reagovat na dotazy žáků. Pokud máte málo času, můžete použít pouze pracovní list, ale doporučujeme změnit otázky, aby byly pro žáky jednodušší. Např. Je lepší Sparta, nebo Slávie? Havel, nebo Klaus? Nějaké jasně konfrontační otázky, u kterých předpokládáme, že třída nebude zajedno. Vy znáte svou třídu, víte, které otázky v ní rezonují. Důležitá je role rozhodčího, můžete ho nazvat i jako mediátora. Od učitelů jsme dostali zpětnou vazbu, že by mohlo být zajímavé, kdyby si žáci rozhovor nahrávali a mohli si ho následně analyzovat i doma v klidu.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-argumentacni-fauly-pohledem-soucasne-analyticke-filosofie-jazyka>

Podblok 1A

Starší lekce Občankářů k tématu *Argumentační fauly*:

Konfirmační zkreslení

LEKCE

Konfirmační zkreslení (z anglického „confirmation bias“) je pojem označující naši přirozenou tendenci selektivně se soustředit na fakta a argumenty, která jsou v souladu s naším názorem, a naopak ignorovat ty skutečnosti, které mu odporují.

Motivované myšlení (z anglického „motivated reasoning“, viz též český idiom „přání otcem myšlenky“) značí tendenci vytvářet argumenty a myšlenkové konstrukce, které podporují námi preferovaný názor – tedy situace, kdy předem chceme dospět k nějakému závěru a hledáme jak, místo abychom se posouzením argumentů a faktů snažili přijít na to, jaký závěr je vlastně pravdivý.

Tyto dva rysy našeho myšlení způsobují, že se často můžeme mýlit, přestože si myslíme, že máme pravdu a že náš názor je podpořený argumenty a fakty, a zároveň tvoří překážku schopnosti změnit názor.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-konfirmacni-zkresleni>

Argumentační mapy 1: argument jedné strany

LEKCE

Argumentace leží v srdci kritického myšlení. Cílem kritického myšlení ve zkratce je, abychom měli dobré důvody pro svá přesvědčení či přijímaná tvrzení. Důvody (premisy) pro tvrzení (závěry) vyjadřujeme právě ve formě argumentu. Žáci i ostatní lidé obecně mají však často obtíže argumenty pochopit a posoudit: co je vlastně tvrzeno, co jsou důvody, na kterých má tvrzení stát a zda důvody pro závěr jsou dobré a dostatečné.

Argumentační mapování je vizualizační pomůcka pro usnadnění porozumění, ale i tvorby argumentů. Argumentační mapování lze použít řadou způsobů. V této metodice se zaměříme na mapování argumentu jedné strany, ať už jde o argument, který nám někdo předkládá, nebo o argument, který tvoříme my sami. Dle toho, jak tento nástroj uchopíme, můžeme odhalit závěry a důvody, případná chybná vyvození (např. argumentační fauly), chybějící předpoklady, chyby ve vlastní práci nebo faktickou, hodnotovou, popř. konceptuální povahu premis.

Žáci by si měli odnést vědomí toho, že existuje vizualizační nástroj, který jim může usnadnit argumentaci ve vlastní (např. seminární) práci a její rozbor v práci cizí, dále

Podblok 1A

Starší lekce Občankářů k tématu *Argumentační fauly*:

pak ocenění toho, že argumenty jsou všudypřítomné a lze a stojí za to je rozebírat, že jsou důležité pro ně osobně. A v ideálním případě také návyk přemýšlet nad zdůvodněním přesvědčení a tvrzení. Trénováním argumentačního mapování se tak trénuje i (kritické) myšlení samotné.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-argumentacni-mapy-1-argument-jedne-strany>

Výpis argumentačních faulů

MATERIÁL

<http://www.obcanskevzdelavani.cz/argumentacni-fauly>

Blok 2

Přednáška + lekce

Tomáš Koblížek: Právo na nenávisť? Hate speech a svoboda slova v perspektivách současné analytické filosofie

PŘEDNÁŠKA

Nenávisťný projev vůči určité skupině obyvatel je dnes kvůli rozmachu sociálních sítí diskutovaným problémem. Lze hate speech omezovat, a přitom zachovat ideál svobody slova? Je třeba opět na svobodě slova, pokud slouží jako krycí štít pro nenávisťné projevy? Na příkladech si vysvětlíme, co je ve filosofii považováno za hate speech a zaměříme se na různé přístupy k otázce, jak lze hájit svobodu slova jako jednu z klíčových hodnot, a přitom hate speech legitimně kritizovat a omezovat.

<https://www.youtube.com/watch?v=Pin9BTBrGwk>

Jak na hejty

LEKCE PRO ZŠ

Žák/Žákyně se pokusí o vysvětlení pojmu hate speech. Na základě příběhu si zkusí navrhnout, jak se zachovat v případě, že se „hejty“ týkají nás samotných. Jednotlivé možnosti pro řešení dané situace seřadí. Následně se zamýšlí a srovnává možnosti, které by navrhl/a on sám/ona sama s možnostmi, které považují za nejúčinnější.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-jak-na-hejty-spoluprace-s-akademii-ved>

Lívia má ráda Slovensko: nacionalismus a hatespeech

LEKCE PRO SŠ:

45 sekund videa a práce na jednu až dvě vyučovací hodiny. Ušetřete si práci a využijte naše pracovní listy, díky kterým se žáci základních i středních škol seznámí v hodinách věnovaných politologii a nauce o státu s nacionalismem a hatespeech! Co se žáci dozví a naučí? Uvědomí si, jaký je rozdíl mezi občanem a příslušníkem národa,

Blok 2

Přednáška + lekce

seznámí se s myšlenkami soudobého nacionalismu, naučí se definovat hatespeech a rozeznají jeho různé podoby a důsledky.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-livia-ma-rada-slovensko-nacionalismus-hatespeech-spoluprace-s-akademii-ved>

Podblok 2A

Starší lekce Občankářů k tématu *hate speech*:

Výroky politiků spojené s táborem Lety u Písku

LEKCE

Prostřednictvím aktivity žáky seznámíme s výroky politiků o táboře v Letech, které vyvolaly silné reakce veřejnosti.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-vyroky-politiku-spojene-s-taborem-lety-u-pisku>

„JE SUIS PROF“ (Karikatury a svoboda slova)

LEKCE

Těžištěm aktivity je učitelem komentovaná pp prezentace s časovou osou uvádějící do kontextu vraždu francouzského učitele dějepisu Samuela Patyho, navazuje samostatná žákovská práce. Impulsem ke vzniku aktivity byla online debata o vraždě francouzského kolegy, při které vyšlo najevo, že drtivá většina žáků (3. ročník SŠ) vůbec nezná kontext. Jen několik mělo jakési matné ponětí o Charlie Hebdo, vůbec nikdo neznal příběh dánského Jylland-Posten. Věděli něco málo o útoku na WTC a o vrcholu uprchlické vlny v roce 2015, ale o Afghánistánu, Iráku nebo arabském jaru a jeho následcích nevěděli nic. Aktivita nemá a ani nemůže suplovat výuku nedávných dějin. Slouží především k demonstraci prospěšnosti principů sociologické imaginace, k uvedení do kontextu události, může být dále rozvíjena různými směry: ke karikaturám, k tématu svobody slova, ke vztahu mezi státem a médií atd.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-je-suis-prof-karikatury-svoboda-slova>

Blok 3

Přednáška + lekce

Ondřej Lánský: Elity, oligarchie a demokracie

PŘEDNÁŠKA

Současná politika prochází hlubokou a krizovou proměnou, o níž se hovoří jako o problému populismu, plebiscitarismu, době postfaktické či o rozpadu liberálního řádu. Přednáška se zaměřuje na projevy krize demokratického uspořádání ve světle sociálních nerovností a hierarchie, a odpovídá na otázky: Jaké jsou hlavní projevy současné krize demokracie? V čem a proč jsou tyto tendence nebezpečné pro společnost? Jakou roli hrají v této dynamice různé typy elit (kulturní, politické či ekonomické)?

<https://www.youtube.com/watch?v=V1ZIVqnclyo>

Transformace demokracie

LEKCE

Lekce je rozdělena na 3 části a závěr. Věnuje se fenoménům spjatým s transformací demokracie. V prvním bodě žáci pracují s článkem Jiřího Soboty: *Co se stalo s Amerikou*, který se zamýšlí nad kmenovou (voličskou základnou) Donalda Trumpa. Kmenové myšlení oproti demokratickému zřízení.

V druhém bodě pracujeme s pojmem *clav*, jako skupinou lidí, kteří jsou snáze manipulovatelní. Lze omezit volební právo? Komu a proč? I tato debata ve společnosti rezonuje, svoje postoje k otázkám hledají i žáci v rámci skupinové práce. Ve třetím bodě se věnujeme fenoménu pomalejšího tempa bohatnutí Západu (oproti např. Číně) jako příčiny frustrace, děti se přestávají mít lépe než jejich rodiče. Pracovní list je velmi návodný, ale použijte z něj, jen co uznáte za vhodné.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-transformace-demokracie>

Podblok 3A

Starší materiály Občankářů k tématu *transformace demokracie*:

Jak se vaří brexit?

LEKCE

Lekce si klade za cíl žáky seznámit s pozadím brexitu. Lekce byla realizována v průběhu distanční výuky, lze ji zadat jako projekt nebo domácí práci. Žáci sledují film Brexit, následně vyplňují pracovní list. Odpovědi si porovnávají mezi sebou v hodině nebo v rámci online setkání za pomoci učitele.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-jak-se-vari-brexit>

Demokracie v 21. století

PŘEDNÁŠKY

Odkaz obsahuje linky na přednášky ze dne Demokracie v 21. století, který proběhl v rámci Letní školy. Můžete se poslechnout: Lenku Bradáčovou, Michala Bláhu nebo Ladislava Cabadu. Odkaz dále obsahuje linky na hotové lekce do hodin.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-demokracie-v-21-stoleti-zapisky-z-letni-skoly-2021-odkazy-na-lekce-s-tematem>

Blok 4

Přednáška + lekce + článek

Jan Balon: Co drží českou společnost pohromadě

PŘEDNÁŠKA

Přednáška se zaměřuje na vývoj české společnosti od roku 1989 optikou současných společenských úvah o globalizaci, rizikové společnosti, hodnotových orientacích nebo sociálním řádu. Původní ideje „transformace“ společnosti z devadesátých let minulého století jsou konfrontovány s realitou současného vývoje prostřednictvím klíčových konceptů teorií společnosti (solidarita, konsensus, normativní řád apod.).

<https://www.youtube.com/watch?v=iM9fnQbRLEo>

Co drží českou společnost pohromadě?

LEKCE

Lekce se zabývá labelingem (nálepkováním) jako prostředkem, který napomáhá radikalizaci. Lekce se závěrem věnuje tématu přednášky, kdy s žáky řešíme, co nás drží pohromadě.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-co-drzi-ceskou-spolecnost-pohromade>

Jan Charvát: Lidé na náměstí nechtějí ani Babiše, nechtějí nikoho. Oni se bojí.

ČLÁNEK

Otevíráme i článek Jana Charváta, jehož přečtení doporučujeme.

<https://denikn.cz/953458/vlada-nezvlada-komunikaci-ted-dostala-velmi-silny-signal-hodnoti-politolog-desetitisice-lidi-na-namesti/?cst=e7abbbdfcec2ab6dda55c0a399b880250dcfe228>

Podblok 4A

Starší materiály Občankářů k tématu *česká společnost*:

LEVIATAN

LEKCE

Aktivita z oblasti politické filosofie může sloužit jako úvod k tématu teorie společenské smlouvy především u Thomase Hobbesa a Johna Locka nebo jako součást politologických témat fungování exekutivy, demokracie a autoritářství. Žáci ve skupinách v imaginární krizové situaci rozhodují o pravidlech fungování skupiny a zvažují výhody a nevýhody autoritářského, resp. demokratického systému, seznámí se stručně s osobnostmi Thomase Hobbesa a Johna Locka a přemýšlejí o vlivu krizových situací na podobu vládnutí.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-leviatan>

Chudoba v ČR

VZDĚLÁVACÍ BALÍČEK

V balíčku najdete také přednášky odborníků, sociálních pracovníků. Přednášky jsou určeny pro učitele, ale nikdo vám nebrání zaslat jednotlivé linky i žákům. Přibližujeme si situaci v regionech Karlovarska a Liberecka. V jednotlivých lekcích se můžete s žáky zaměřit například na rodiče samoživitele a podívat se na problematiku exekucí. Naukujeme do literární historie, jak se s tématem chudoby pracovalo, a projdeme si její umělecké zobrazení v pohádkách a písničkách.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-vzdelavaci-balicek-chudoba>

Blok 5

Diskuse + lekce + příručka

Přímá a zastupitelská demokracie:

DISKUSE AKADEMICKÉHO FÓRA

Diskuse ukazuje, jak lze přistoupit ke srovnání dvou základních forem demokracie: zastupitelské demokracie a referenda jako projevu demokracie přímé. Přiblížíme si, jak se o obou formách demokracie mluví v sociálních vědách, v právu a ve filosofii. Pokusíme se zorientovat v nejasném terénu mezi přísliby přímé demokracie a obavami, které vyvolává. Cílem je také poukázat na některá zjednodušení, s nimiž se ve veřejné debatě o přímé demokracii běžně setkáváme.

<https://www.youtube.com/watch?v=LOW6tBhmLgM>

Referendum

LEKCE

Seznámíme se s druhy referend, úkoly vedou k zamyšlení, které referendum je využitelné v rámci zastupitelské demokracie v její prospěch a které ji může ohrožovat a z jakých důvodů. Vnímáme, že tlak některých politiků k přímé demokracii není provázen dostatečnou znalostí souvisejících pojmů. U některých politiků je tento tlak patrně i projevem populismu.

Žáci si osahávají fakt, že politická volba by měla obsahovat i základní znalosti: komu a proč na základě znalosti politického systému.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-referendum>

Referendum a zastupitelská demokracie

PŘÍRUČKA AKADEMIE VĚD

O demokracii toho bylo řečeno a napsáno již mnoho, a přesto v našem prostředí chybí stručný průvodce, který by člověku bez politologického, právního nebo sociologického vzdělání a bez zkušeností z praktické politiky – tedy naprosté většině z nás – pomohl ve chvíli, kdy je postaven před otázku, zda chtít přímou demokracii, nebo raději zastupitelskou a proč. Ať je tato otázka položena v jakékoliv podobě,

Blok 5

Diskuse + lekce + příručka

v radikálníci umírněné, i laik brzy zjistí, že se netýká ničeho okrajového, ale naopak vede přímo k tomu, jak chápeme základní předpoklady a cíle demokracie.

<https://www.academia.cz/uploads/media/preview/0001/07/e2f2ff9133db9a79727d59632697f1540572171c.pdf>

Podblok 5A

Starší lekce Občankářů k tématu *referenda*:

Chcete sepsat petici nebo zorganizovat referendum?

LEKCE

Právnická fakulta Masarykovy univerzity pro nás připravila metodiku, se kterou to bude hračka. Stačí si přečíst strany 19 až 28 z publikace Význam účasti veřejnosti při ochraně životního prostředí od Venduly Zahumenské. Kromě informací o peticích, shromažďování naleznete také informace o právu na informace, územní samosprávě, soudnictví a další.

<https://www.obcankari.cz/edukacni-material-petice-referendum>

Strategie AV21

EDICE

Publikační edice, kterou vydává nakladatelství Academia, představuje výzkumné programy Strategie AV21. V prosinci 2014 představila Akademie věd České republiky Strategii AV21, jejímž základem je soubor koordinovaných výzkumných programů využívajících mezioborovou a meziinstitucionální součinnost k řešení aktuálních problémů a výzev. Současných 15 výzkumných programů se představuje v publikační edici Strategie AV21. Jednotlivé brožury budou k dispozici zdarma v síti knihkupectví Academia.

<https://www.academia.cz/edice/strategie-av21>

